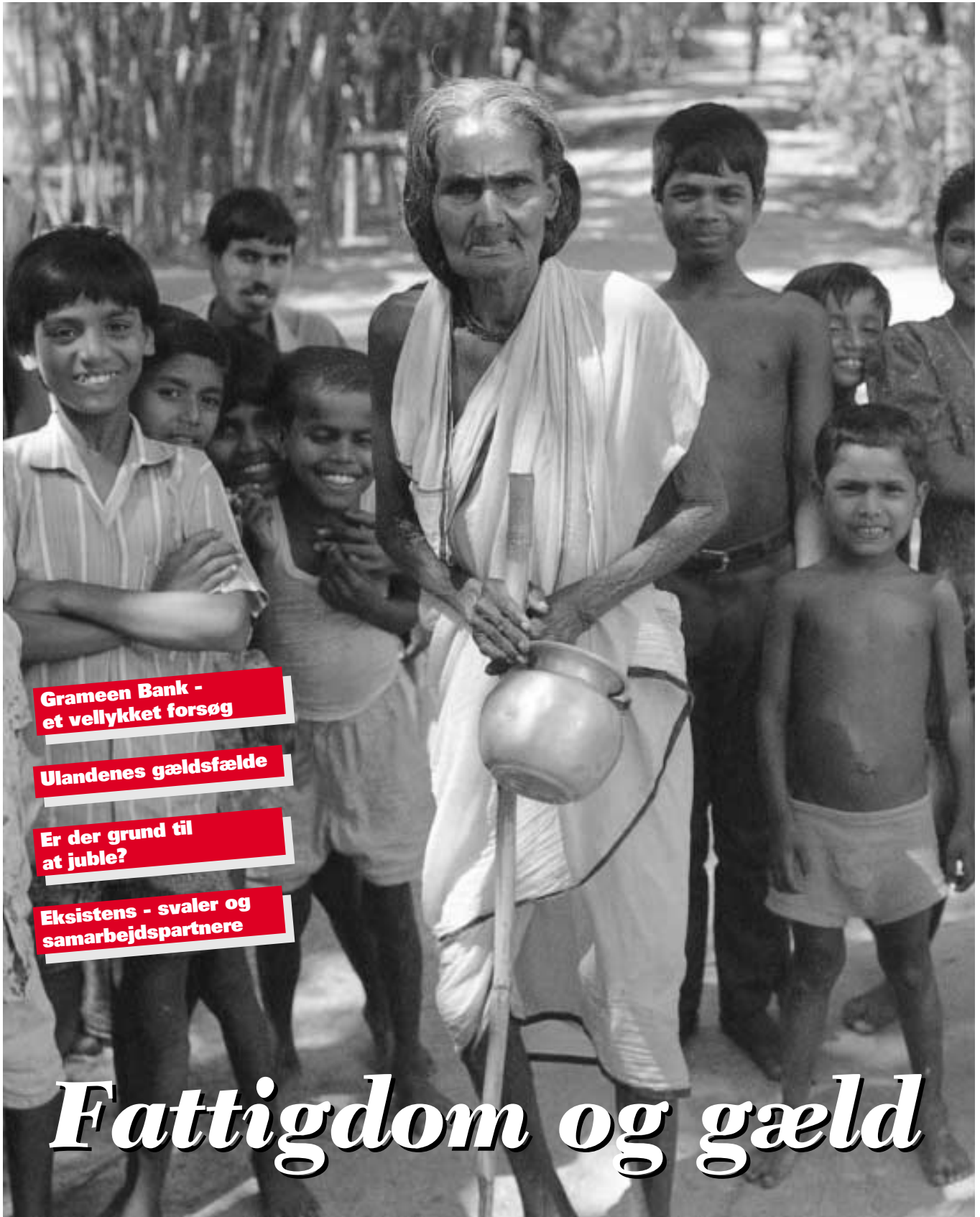

Svalebladet

2001

**Grameen Bank -
et vellykket forsøg**

Ulandenes gældsælde

**Er der grund til
at juble?**

**Eksistens - svaler og
samarbejdspartnere**

Fattigdom og gæld

Indhold

Grameen Bank – et vellykket forsøg.	3
Ulandenes gældsælde	4
Er der grund til at juble?	6
Eksistens – et indstik med skæbnefortællinger fra svaler på Fyn og deres samarbejdspartnere.	7
Hvordan startede gældskrisen egentlig – og hvor gik den hen?	11
Gældslettelse – hånd i hånd med fattigdomsbekæmpelse	13
Lån og Spar – to interviews med kvinder fra Tamil Nadu.	14
Strukturtilpasningsprogrammer – et uløseligt dilemma?	16

Svalebladet 2001

Redaktion:

Lene Gilby, Lis Rasmussen Kazal, Lone Eskesen, Lotte Roed, Mette Henriksen

Ansv. red.: Mette Henriksen

Oplag: 1.500

Tryk: Trykcentralen Fyn, Kerteminde

Lay-out, sats og montage:

Litograferne i KnowHouse ApS

Forsidefoto:

Fanget i gældsælden

Foto: Lene Gilby

Kritik, artikler, kommentarer og billeder modtages gerne

Husk at melde adresseforandring til kontoret på Østerbrogade. Det letter vores arbejde og sparer porto

Gæld

er en bremse på udvikling og vækst

I dette nummer af "Svalebladet" er gæld hovedtemaet, mens midtersektionen rummer en række skæbnefortællinger, hvor svaler på Fyn og svalernes samarbejdspartnere i Indien fortæller om sig selv, og hvad deres arbejde med svalerne har betydet for dem.

Jubilee-2000 kampagnen handler om gældsforholdet mellem de rige og de fattige lande. Jubilee-2000 er startet i England og har via græsrodsorganisationer bla. udviklet sig til at blive verdens største underskriftindsamling med et krav om, at de fattige lande skal have slettet deres gæld til de rige lande i år 2000. Der er flere artikler inde i bladet der sætter fokus på dette.

Det har været en effektiv kampagne, men målet - total gældslettelse for de fattige lande er langt fra nået. Trods navnet ser det ud til at kampagnen fortsætter, eventuelt under det forholdsvis nye initiativ ATTAC, som er en international bevægelse for demokratisk kontrol med finansmarkederne og deres institutioner.

På det lokale plan, i vores samarbejdslande, sidder de fattige også i gæld til de rige. Det kan have alvorlige konsekvenser for en jordløs at skulle tilbagebetale lån, der er indgået på helt urimelige vilkår, der medfører at beløbet kan blive mangedoblet, inden gælden er betalt af.

I Bangladesh fik en professor øje på disse helt urimelige vilkår for de fattige, der ikke havde andre muligheder end de lokale pengeudlånere. Dette blev starten på Grameen Bank, der udviklede sig - hvordan kan du læse om i bladet. Hvordan gælden påvirker lokalsamfundet er beskrevet i interviewene med kvinder fra VCDS og BIRDS, der er to af de organisationer vi samarbejder med i Tamil Nadu i Indien.

Vi mener, det er urimeligt, de forgældede lande skal bremses i deres udvikling og vækst og på den måde holdes i fattigdom. Vi mener derfor, at disse lande skal have mulighed for at få gældslettelse i det omfang, det kommer befolkningen i de forgældede lande tilgode.

Mette Henriksen og Lene Gilby

Grameen Bank

– et vellykket forsøg

af Mette Henriksen og
Lis Rasmussen Kazal

I 1976 tog en bangladeshisk professor initiativ til at få startet en utraditionel bank. Banken er ikke som andre banker, fordi alle dens kunder hører til den fattigste del af befolkningen i Bangladesh. Professor Muhammad Yunus tog initiativ til at starte banken, som et forsøg, for at give de fattige mulighed for at låne penge uden at komme i kløerne på de lokale pengeudlånere. Han var blevet opmærksom på, at de ikke havde andre muligheder. Ligesom i mange andre lande tager pengeudlånerne i Bangladesh også en tårnhøj rente fra sine låntagere, og det kan være utrolig svært at blive gældfri, når man først er kommet i gæld til en pengeudlåner, og dette afhængighedsforhold er med til at forværre de fattiges situation og fattigdom.

Banken/projektet startede med at give små lån uden sikkerhed til fattige landsbyboer, for at de kunne få mulighed for f.eks. at anskaffe sig et hønsehhold, geder eller lignende eller starte en lille håndværksvirksomhed op. På den måde kunne de tjene nogle penge uden at være afhængige af andre. For at få lov til at optage et lån, var det eneste der blev krævet at låntagerne gik sammen i grupper på 5, så de både kunne være en støtte for hinanden og samtidig en garanti for at pengene blev betalt tilbage.

Grameen Bank startede med at have både mænd og kvinder som kunder, men hurtigt viste det sig at kvinderne var de mest stabile til at tilbagebetale deres lån, og det var også typisk dem der fik mest ud af pengene, så i dag er langt den største gruppe nemlig 94% af låntagere kvinder. I og med at kvinderne har fået adgang til lån, er deres position i familien blevet styrket, og de har samtidig fået mulighed for at skabe sig en indtægt. Samtidig har flere undersøgelser vist, at det har givet en positiv udvikling for de fattige der har taget lån. Typisk har de fået en højere levestandard.

Efter nogle år, hvor det viste sig at stort set alle betalte deres lån tilbage, begyndte banken at udlåne penge til fattige i andre områder, og i 1983 blev banken etableret, som en speciel økonomisk institution ved en separat lov, og med mandat til at låne penge ud til de fattige. I dag har de mere end 2,3 millioner låntagere blandt de fattigste i landområderne.

Lån til glæde eller til gæld?

Grameen Bank er blevet priset i høje toner. Succeshistorierne med kvinder fra Bangladesh, der har forbedret deres økonomiske situation ved hjælp af lån, er hørt og set verden over. Ideen er blevet kopieret i andre udviklingslande. Der høres få kritiske røster. Og dog.

Beretninger fra mange landsbykvinder viser, at succesen også har en bagside.

Farida havde fået lån af Grameen Bank. På et tidspunkt kunne hun ikke betale sine afdrag. De kom og hentede hendes ko og senere hendes lager af ris. Hun er nu dårligere stillet end hun var før.

Samina havde fået økonomiske problemer, fordi hendes søn havde været syg. Hun kunne ikke længe-

re betale sine afdrag. Da der ikke var mere at hente hjemme hos hende, passede hendes "lånegruppe" hende op på vejen en dag, og trak hendes sari af hende.

Kvinderne, der beretter de mange lignende historier, stiller ikke spørgsmålstegn ved, at de skal tilbagebetale deres lån. De reagerer på, at medarbejderne fra Grameen Bank agiterer meget for, at de skal tage lån, lover guld og grønne skove og ikke altid har tid til sammen med dem at gennemtænke, hvordan lånene skal blive tilbagebetalt. De føler sig bondefanget. I en del tilfælde presser deres mænd også på for, at de skal tage lån. Mændene bruger pengene, men det er kvinderne, der er ansvarlige for tilbagebetalingen.

Efter succes'en med Grameen Bank er der rigtig kommet gang i

"Det er ikke så tilfældigt, at pengeverdenen er en så udpræget mandsverden. Penge var engang umiddelbart forbundet med fænomenet "sæd" i begge dets betydninger, d.v.s både det mandlige bidrag til foreringen, væksten og sædekom. Når sæden puttes i jorden, vokser den op og bliver til flere. Deraf den ide, at penge også kan formere sig selv. Rentebegrebet, ideen om at penge kan "yngle", opstod på grund af denne sammenhæng. Derfor kom det, penge- ne bevares i, til at hedde en "pung". Renter er udtryk for, at mænd også kan føde."

Spot fra Gæld-et kvindeproblem? Fra emneserien U-landskvinden. Kvindernes U-landsudvalg 1991.

Fotos: Lene Gilshby

kreditterne. De udenlandske donorer har presset på, således at enhver udviklingsorganisation i Bangladesh faktisk er nødt til at have et kreditgivningsprogram som en del af deres arbejde, hvis de skal gøre sig håb om at få donorpenge. Det har resulteret i, at landsbykvinderne nærmest er blevet overrendt af folk, der gerne vil låne dem penge. I nogle tilfælde bruges lån fra en organisation til at betale afdrag på lånet fra en anden.

"Vi har ikke problemer med at forsvare os mod fundamentalisternes angreb, men hjælp os med alle dem, der presser os til at tage lån, vi ikke kan betale tilbage", sagde en gruppe kvinder.

Der har været manet til besindelse og det er blevet understreget, at der skal følge rådgivning, undervisning og organisering med tilbuddene om lån. Problemet er at såvel Grameen Bank som en række udviklingsorganisationerne er blevet meget store. Der er mange medarbejdere og kreditpenge skal være i omløb, medarbejderne får bonus for hvert lån og ved betimelig tilbagebetaling. Så alt går ikke altid efter planen.

Der er stadig mange fattige landsbyboerne, der får forbedret deres forhold gennem kreditprogrammerne, men det store antal retssager mod dårlige betalere, som organisationerne i Bangladesh kører for tiden viser, at en succes måske kan elskes ihjel.

Der er stadig mange fattige landsbyboere, der får forbedret deres forhold gennem kreditprogrammerne, men det store antal retssager mod dårlige betalere viser, at en succes måske kan elskes ihjel.

Ulandenes gælds-fælde

Ny alliance mellem FN, OECD-landene, Verdensbanken og Den Internationale Valutafond har gældslettelse overfor ulandene, på dagsordenen. På det sociale topmøde i Geneve pointerede FN's generaldirektør, Kofi Annan, at gældslettelse er en forudsætning for at reducere ulandenes onde fattigdomscirkel.

Af Karin Bergquist, freelancejournalist

Gældslettelse overfor u-landene er svar på donortrætheden i den rige verden. I stedet for at betale de lovede 0,7 pct. af landenes BNP til ulandsbistand, er de rige lande blevet enige om at styrke gældslettelsen overfor udviklingslandene. Men penge til gældslettelse var tænkt som et supplement til bistand.

Er der tale om at overføre ekstra midler til u-landene, eller fodrer man hunden med dens egen hale? Bliver der bare rykket rundt med nogle pengeskuffer? Og hvordan sikrer man legitimitet til ideen, når USA netop har barberet sit bidrag ned til en sjettedel?

Mens FN-landene sad i Geneve i juni og forhandlede opfølgningen af det sociale topmøde, startet i København i 1995, forlod det, at den amerikanske kongres ikke ville gå med til at bevilge det beløb på 650 millioner dollars, som Bill Clinton havde lovet til gældslettergivelse. Signalet var ikke til at tage fejl af, men alligevel fastholdt FN's generaldirektør, Kofi Annan, at gældslettelse er en forudsætning for at reducere u-landenes onde fattigdomscirkel.

På det sociale topmøde i 1995 blev FN-landene enige om at se på gælden i u-landene som afgørende hindring for udvikling. HIPC står for "Highly Indebted and Poor Countries" (højt forgældede og fattige lande red.) og initiativet blev startet i 1996 af Verdensbanken. Det er et samarbejde med den internationale valutafond og GSlandene der går ud på at reducere fattigdommen i 41 af de mest forgældede ulande - ved at eftergive en væsentlig del af lån optaget i OECD-landene. Det drejer sig både om multilateral og bilateral gæld idet Verdensbanken har betinget sig, at også enkelt lande bidrager. Over de sidste fem år har Danmark f.eks. indbetalt 850 millioner kr. til HIPC-trustfonden, heraf 15 pct over bistandsmidlerne.

På GS-mødet i Köln sidste år blev det besluttet at øge HIPC-midlerne til 100 milliarder dollars, og at knytte sociale krav til ordningen, der skulle afvikles inden udgangen af år 2000. Men hidtil har kun fem lande fået eftergivelse: Uganda, Bolivia, Mauritien, Mozambique, Tanzania. Fire lande står i kø til gældslettelse. Inden årets udløb bliver der taget stilling til endnu 20 lande. Tilsammen udgør det 80 pct. af HIPC-ordningen.

Ifølge GS-landene forlyder det, at gælden vil blive reduceret mere end 50 pct. over den i forvejen aftalte tilbagebetalingsperiode. De interessante tal er imidlertid de beløb der reelt bliver frigjort til andre formål, idet visse lån i forvejen ikke forventedes betalt. Tanzanias udgifter til afdrag på gælden vil efter hjælpen være reduceret fra 37 pct. til 34 pct. af statsbudgettet, mere drejer det sig ikke om ifølge Jubilee 2000.

Jubilee 2000 er startet af engelske kirkelige organisationer i 1996 med det mål at slette al gæld i år 2000, som man før har frigivet gældsletter. Takket den internationale Jubilee-bevægelse, og en række andre NGO'er, er der lagt konstante politiske pres på kreditorerne i den rige verden til at lette yderligere gæld.

Proceduren er, at ansøgerlandet skal lave planer for en tre-årig periode om hvordan de vil forbedre deres økonomi. Anerkendes den af IMF igangsættes en overgangs-ordning, hvor der eftergives en betydelig del allerede i de første år.

Fleksibelt partnerskab

Ifølge Axel Von Trotsenburg, der leder HIPC2 i Verdensbanken, er initiativet udtryk for en ny, bredere og mere fleksibel form for partnerskab på tværs af stater, banker, internationale organisationer og virksomheder, samt NGO'er. "Midlerne fra gældslettelse skal bruges til fattigdomsbekæmpelse," siger han og understreger, at der er tale om en revolution i Verdens-

Foto: Svalebladet

banken - ikke bare i ord men også i praksis.

"Det er fem år siden, vi lovede hinanden i det internationale samfund, at vi ville halvere fattigdommen i år 2015. Det er ikke bare "business as usual", nu er vi med til at sikre, at landene prioriterer midler fra gældslettelse til sundhed, uddannelse, infrastruktur, arbejdsforhold, osv. Nu bliver der lavet fattigdomsstrategi-papirer af de lokale regeringer selv, med inddragelse af NGO'er, der ser på årsagerne til fattigdom, og peger på, hvilke grupper indsatsen skal rettes mod. NGO'erne spiller desuden en aktiv rolle mht. at holde regeringerne ansvarlige for deres løfter," siger han.

Skrappe krav

Verdensbanken og IMF beskyldes for at stille for skrappe krav til u-

landene om god regeringsførelse, korrupsionsbekæmpelse, folkelig deltagelse, osv. - men det er nødvendigt, mener Louis Diks-Tireaux fra den internationale valutafond, IMF der er med til at administrere HIPC-initiativet.

"Vi kræver, at de udstikker rammer og markerer for, hvordan de vil nå målene og demonstrere deres evne til at betale pengene tilbage som forudsætning for at give gældslettelse," siger han.

Fattigdomsorientering blev nyt mål for Verdensbanken for fem år siden - hvorefter gældslettergivelse ikke længere kun er forbundet med økonomiske krav om inflationsbekæmpelse, liberalisering, god regeringsførelse mv. - men også sociale krav om f.eks. sundhed og uddannelse. Verdensbankens hovedindsatsområde er dæmninger og strukturtilpasnings-

programmer. IMF har ikke tidligere beskæftiget sig med u-lande, men fokuseret på sikring af finansiel stabilitet generelt og akut långivning. Nu er IMF også involveret i langsigtede lån til strukturtilpasningsprogrammer.

Det kan være svært for Vesten at forstå, at u-landene nok har råd til høje militærbudgetter men ikke til socialbudgetter. Omvendt kan det være svært for u-landene at forstå, at i-landene kræver penge tilbage, som er givet ud til ødsle diktatorer, der brugte pengene på militær isenkram, blot fordi Vesten ville stå sig godt med dem i kampen mod kommunismen. Nu kommer man så og taler om menneskerettigheder og god regeringsførelse.

Omfordeling af penge

Ikke alle er lige optimistiske over-

Tegning - Lene Gilby: "Gældsælden".

"Dynamikken i den økonomiske aktivitet er overført fra produktion af varer og tjenesteydelser til papirtransaktioner og børsspekulationer. Den nuværende globale integration af verdens økonomier betjener sig af mytiske konstruktioner på dataanlæg og elektroniske tavler. De blinkende tal i verdens finansielle nervecentre kan med øjeblikks varsel ødelægge hele nationers virkelige økonomi. Håndgribelige ting og virkelige mennesker er blot input i en leg, der handler om at købe og sælge fiktive varer. Kun 5% af varetransaktionerne på futures-markedet drejer sig om egentlige vareleverancer. Gælden, sammenbruddet i varepriserne og spekulationen i futures-markedet er blevet hovedkilde til "økonomisk vækst". I USA steg landbrugets gæld med 1000% i løbet af 10 år, fra 20 milliarder dollars i 70'erne til 225 milliarder i 80'erne, og rentebetalingen overstiger nu landbrugets nettoindtægter. Det er ikke kun u-landene, der er fanget i gældsælden. Hele lande og økosystemer kan falde sammen på et øjeblik i dette spekulanternes spil, der kun efterlader sig ødemærket og ødelagte mennesker. Når verdens økonomi, som er baseret på et maskulinistisk rigdomssystem falder sammen, vil kvinder og børn blive de første, der falder i fattigdommens afgrund."

Spot fra Gæld-et kvindeproblem? Fra emneserien U-landskvinden. Kvindernes U-landsudvalg 1991.

for gældslettingsprocessen. Kevin Watkins fra den engelske humanitære organisation, Oxfam, vil hellere se på årsagerne til det stigende behov for gældsletning. I-landenes bistand falder og fattigdommen stiger i de allerfattigste lande. HIPC-landene har nogle kedelige statistikker med 50 pct. analfabeter, 70 pct. Børnedødelighed, 50 millioner børn uden skolegang og en gennemsnitsalder på 51 år.

Problemet er, at der bare bliver rykket rundt med budgetterne. Penge til at betale gælden til i-landene med, bliver taget fra de sociale budgetter - sundhed, uddannelse, osv." siger han. På spørgsmålet om HIPC's nytte siger han: "For lidt, for sent. Det er positivt at der trods alt sker fremskridt, men der går alt for langsomt."

Fattigdomsorientering er fint, men strategipapirerne fokuserer alt for meget på økonomisk vækst, private virksomheders rolle, og meget lidt på krav om at bevise politikernes virkninger på fattigdommen. Der er behov for meget mere omfattende strategier," siger han og foreslår at man sætter bestemte mål op for gældsletningen og hvem der betaler.

Pengene udebliver

Utilfredsheden går desuden på, at ikke alle lande er ramt på samme måde og visse højt forgældede lande er slet ikke med. Ghana kan lige komme med, men ikke lande som Yemen, Angola, Kenya og Vietnam. Gælden her betragtes som 'bæredygtig' og dermed ikke stor nok, til at landene kan modtage gældsletning.

Et er iøvrigt at u-landene bliver lovet gældsletning, noget andet at pengene udebliver. Emmanuel Tumusiime-Mutebile, departementschef i finansministeriet i Uganda, ser HIPC2 som et fremskridt, men beklager at pengene ikke er ankommet endnu, på trods af, at Uganda har opfyldt alle krav og endda har gode erfaringer med uafhængige overvågningsmekanismer, hvor NGO'er spiller en aktiv rolle.

"Krigen i Congo, som Uganda er involveret i, bliver brugt som argument, men det er elitens krig og ikke de fattiges. Vi får kun penge inden årets udgang med guds hjælp," siger han.

Gældsletning er ikke løsningen på vores problemer. Vi har brug for økonomisk vækst via åbne markeder, så vi kan afsætte vores varer - især landbrug og tekstiler," siger han og kritiserer samtidig ordningen, fordi eftergivelsen kun omfatter landets tidligere gældsbyrder overfor i-landene og ikke de senere.

Fremskridt

Hollands minister for udvikling, Eveline Herfkens, roser udviklingen i verdensbanken og IMF. "Der er vitterlig tale om fremskridt og nye alliancer mellem stat, internationale organisationer, banker, virksomheder og NGO'er. For fem år siden nægtede man at forholde sig til emner som gælds-eftergivelse, god regeringsførelse og folkelig deltagelse," siger hun, der er tidligere bestyrelsesmedlem i Verdensbanken.

Alligevel spørger hun, hvem der tjener på gældsletningen og hvem der betaler.

"De fattige lande har aldrig haft fordele af lån, for de bliver bare endnu mere forgældede pga. renters rente. Noget andet er, at hvis pengene havner i u-landenes elitors lommer, så er der ikke tale om fremskridt. Det er ikke rimeligt, at de fattige skal betale for de rige elitors krigsførelse og våbensalg.

I øvrigt er der tale om bankrøveri fra de fattige til de fattige, fordi pengene går fra lån til mellemindkomstlandene til gælds-eftergivelse i de mindst udviklede lande. Fattigdomsorienteringen lyder fint, men man taler de fattige efter munden og mener ikke noget med det, man siger.

Problemet er også, at G8-landene ikke ønsker at betale de ydelser, de har lovet. Hverken til almindelig bistand eller gælds-eftergivelse. I stedet bliver pengene stjålet fra den europæiske udvik-

lingsbank," siger Eveline Herfkens. EU har netop doneret en mia. euro til HIPC2 fra ubrugte bistandsmidler.

Endelig harcelerer Herfkens over, at Verdensbanken og IMF ikke indvilger i at betale gældsletningen, selvom de har ressourcerne men i stedet beder om hjælp fra G8-landene.

"De har reserver, som de siger skal bruges til fremtidige lån, men som kunne indfri lånene, hvis de ville. Hvordan kan man i det hele taget sikre legitimitet til initiativet, når de rige lande ikke vil betale?" spørger hun med særlig henvisning til USA's manglende indbetalinger.

Den ansete økonomiprofessor, Jef Frey Sachs fra Harvard Universitet, kritiserer i-landene for langsomhed og manglende mod. Et sandt lederskab ville eftergive u-landenes gæld øjeblikkeligt, siger hun og peger på Japan som forbillede.

Falske beregninger

Sachs udtrykte stor vrede over den moralsk uholdbare situation, hvor de rige opkræver gældsbetaling fra de fattige. Det er en skændsel for os alle i den rige verden," sagde han og tolkede i øvrigt situationen som økonomisk uholdbar.

"Hvis et lands befolkning dør med HIV-virus eller ikke har adgang til rent vand og sanitære forhold, er der ikke nogen mulighed for at opnå stabilitet eller udvikling. Gæld er en fundamental hindring for udvikling. Men det løser ikke alle problemer at slette gælden," sagde han og kritiserede udviklingsbankerne for overdreven magt, bureaukrati og arrogance.

På opfølgningen af det sociale topmøde anerkendte OECD-landene, at globaliseringen har fået fatale konsekvenser for de fattige lande, og at u-landene må inddrages i en mere retfærdig økonomisk politik. Det betyder, at u-landene også må involveres i de internationale økonomiske fora. Demokratisering af udviklingsbankerne er påtåle, men principper er en dollar, en stemme vil næppe blive ændret.

Foto: Mette Henriksen

Disse kvinder fra Bangladesh synes ikke, der er grund til at juble. Derfor skal der fortsat lægges pres på beslutningstagerne.

Er der grund til at juble?

Af Bo Tovby
Jørgensen

Tidl. kampagneleder for
jubilee 2000 i Danmark.

Jubilee 2000-kampagnen nyder en global folkelig opbakning, der ikke er set større siden anti-apartheidbevægelsen. U2's Bono, Paven i Rom, Muhammed Ali og 21 millioner underskrifter fra vrede borgere i 132 lande står sammen om eet krav: FRIGIV GÆLDEN.

Adskillige børn er allerede døde som følge af gældskrisen, siden du startede med at læse denne artikel, og inden du er færdig vil tallet være nået op på mere end 100.

Ifølge FN kunne 7 millioner børn reddes årligt, hvis de fattigste landes regeringer kunne frigøre midlerne fra gældsbetalingerne til sundhed, uddannelse og rent vand. Hvordan de fattigste lande er havnet i denne situation, kan du læse om andetsteds i dette blad, men én ting er sikkert:

Uanset hvad grunden er, og uanset hvem der "har skylden", så har vi en moralsk forpligtelse til at stoppe opkrævningen af penge fra lande hvis befolkninger lever under forhold som vi skal tilbage til middelalderen for at finde tilsvarende. Blot et par eksempler. I Zambia er gennemsnitsalderen 37 år, men vil formentlig falde til under 33, pga. AIDS, tuberkulose og malaria. Sygdomme som ville kunne forebygges gennem oplysning og adgang til medicin.

Alligevel kræver de rige lande

at Zambia betaler af på sin gæld, et beløb der svarer til deres sundhedsbudget.

I Nigeria har kun halvdelen af befolkningen adgang til rent vand, og hvert femte barn dør inden de fylder 5 år. Men Nigeria er for rigt til overhovedet at komme i betragtning til en gældslettelse, mener de rige lande. Nigeria har et sundhedsbudget på 21 kroner om året per indbygger. Det kan man knap nok få et moskitonet for! Samtidig bruger den nigerianske regering hvad der svarer til 100 kr. pr. borger om dagen på tilbagebetaling af gæld!

Nu vil du måske tænke at det her bliver dyrt

De 40 fattigste lande skylder de rige lande ca. 225 milliarder dollars. Men reelt koster det kun få penge. De 225 milliarder dollars er gældens pålydende værdi. To tredjedele af den gæld som er optaget efter 1985 er gået til betaling af renters rente på gammel gæld, som u-landene alligevel aldrig vil kunne betale.

Hvis de rige lande fulgte den skik som anvendes i enhver egnsbank, ville de nedskrive gælden til det den er værd. En amerikansk undersøgelse viser, at gælden på 225 milliarder dollars reelt kun er 25 milliarder dollar værd.

Under asienkrisen rejste Valutafonden og Verdensbanken mere end 150 milliarder dollars i løbet af få måneder, mens det foreløbig har det taget dem 4 år at reducere de 11 fattigste landes gældsbetalinger med en tredjedel, og først efter det massive folkelige pres. Selvom det således er glædeligt at

en håndfuld lande har fået frigjort noget af gælden, er det alligevel forstemmende hvor lang vej der er igen, før det virkelig batter. For selv de 11 lande der har brugt adskillige år på at kvalificere sig til gældslettelse, sidder stadig tilbage med en gæld der gør det umuligt for dem at nå de udviklingsmål for året 2015 som de rige lande, under flotte politiske paroler, selv har været med til at sætte: En halvering af den extreme fattigdom, grundskole til alle og forbedret sundhed for børn og gravide.

Som Bono udtrykker det er vi "kun halvvejs oppe ad bjerget". Gældskrisen er akut, og hvis vi skal helt til tops skal langt flere lande have langt mere gældslettergivelse. Om vi når målet vil tiden vise, men det folkelige pres har virket og virker fortsat.

Siden demonstrationerne mod WTO i Seattle sidste år, har antiglobalisterne mødt talrigt op ved enhver tænkelig lejlighed: G8-mødet i Japan i Juli, Verdensbanken- og Valutafondens årsmøder i Washington og i Prag etc. Selvom volden under disse demonstrationer har været ved at forplumre budskabet, er det lykkedes at skabe en opmærksomhed omkring dagsordenen som øger presset på beslutningstagerne.

Hvad kampagnen ikke troede muligt for to år siden, er blevet overgået af virkeligheden. Derfor er der al mulig grund til at tro på at internationalt samarbejde og solidaritet kan rette op på den globale økonomiske ulighed. Men det kræver at vi fortsætter kampen, også på den anden side af år 2000.

"Verdensbanken blev dannet i 1945 med det formål at formidle kapital til genopbygning efter krigens ødelæggelser og til udvikling af verdens fattige lande, således at forudsætningerne for en åben, fri verdenshandel kunne skabes og kriser med krige til følge kunne undgås."

"Størstedelen af gælden opstod i 1970'erne. Store dele af den skyldes lån til højst tvivlsomme projekter, enten det var luksushoteller og lignende prestigeprojekter for en lille rig overklasse eller miljøødelæggende foretagender for udenlandske investorer. Mange lån skyldes indkøb af militært isenkram, som hovedsageligt bruges imod landets egen befolkning. Et stort lån kunne måske endda være taget af en fupmager, der svindlede pengene væk eller sendte dem ud af landet igen."

Spot fra Gæld-et kvindepøblem? Fra emneserien U-landskvinden. Kvindernes U-landsudvalg 1991.

Hvordan startede gældskrisen egentlig - og hvor gik den hen?

Af Lone Eskesen

Denne artikel tager sit udgangspunkt i Susan Georges klassiske fremstilling: "Fanget i fælden" med undertitlen "Gældskrisen-Vor tids kolonikrig" 1988. Forfatterinden går ind for globalisering med et menneskeligt ansigt og tror på, at den barske gældskrise, de fattige lande også lider under i dag, kan bidrage til at styrke demokratiet, især hvis i-landene aktivt vil støtte denne udvikling. Hun er netop nu aktuel, hvor hun er omtalt i mediernes som vicepræsident i den franske organisation ATTAC, der ser globaliseringen som en udfordring, der kun kan tages op, hvis verdens folkelige kræfter forenes. Kun sådan kan demokratiet sejre, mener hun.

I dag, 13 år efter denne bogs fremkomst, er der omsider klare tegn på, at også politikerne i de rige lande har fået øjnene op for, at gældsletelse og fattigdomsbekæmpelse i alle dens former hænger uløseligt sammen.

Hun retter i sin bog et sønderlemmende angreb på det, hun kal-

der for konsortiet, nemlig "den uformelle finansielt-politiske klub af storbanker, kreditorlandenes regeringer og deres nationalbanker, Verdensbanken og naturligvis IMF (internationale monetære fond)." Hun sammenligner disse instanser med bombepiloten, for hvem de lemlæstede kroppe 15.000 meter nede simpelthen ikke findes. Det, forfatteren ønsker, er, at "vrangen vendes ud på gældskrisen, så den kan tjene til at skabe sand udvikling og demokrati."

Årsager til gælden

Bogen gør en del ud af at beskrive, hvad det er for en udviklingsmodel, de udviklede lande har brugt som baggrund for deres lånepolitik over for u-landene. Den beror på imitation, nedsvigningsproces fra de rige i u-landene til de fattige samme sted. Stor import af vestlige varer. Et land, der har benyttet denne model med katastrofalt resultat, er Chile i 80'erne. Resultatet var under-skud på handelsbalancen, nye lån og stor arbejdsløshed.

Modellen kræver industrialisering

for enhver pris. En negativ konsekvens er vanvittige virksomhedsprojekter, der aldrig bliver til noget.

En anden måde at komme i gæld på er kapitalflugt. Mange af de fattige landes diktatorer har store indeståender i udenlandske banker. I en del tilfælde de samme penge, som landet har lånt af de multinationale fonde for at bekæmpe underskuddet på betalingsbalancen og bekæmpe fattigdomsproblemerne.

En tredje kilde til gæld er indkøb af dyrt isenkram til generalerne. 20% af den tredje verdens gæld skyldes våbenkøb, undtagen Opec landene.

Til gengæld er der faktorer, som man ikke kan stille noget op med: 1) stigende oliepriser i 1970'erne med deraf følgende prisstigninger. 2) den internationale finansielle krise i 80'erne med deraf følgende mangel på købekraft i de rige lande og stigende renter. Netop de stigende renter i 80'erne gjorde, at mange u-lande måtte bruge en stor del af importindtægterne til at betale renter med. Det blev ikke bedre af, at det var de private

banker, der stod for de fleste pen-geudlån til de fattige lande.

IMF's rolle og funktioner

IMF er den instans, der skal sikre tilbagebetalingen og lægge pres på regeringerne. Til dette formål kører den nogle strukturaljusteringsprogrammer. De skal øge eksportindtægterne og sikre væksten i verdenshandelen. Derfor sætter den på at fjerne handelsrestriktioner. U-landene kan kun låne penge ved at rette sig efter IMF's betingelser. Eeks skal u-landet devaluere sin valuta. Desuden skal der ske en drastisk reduktion af de offentlige udgifter, fjernelse af statsstøtte til mad og andre forbrugsvarer, privatisering af regeringsforetagender og fjernelse af priskontrol. Ydermere skal forbruget reduceres ved at lægge loft over lønninger, indføre kreditbegrænsninger og højere skatter og rentesatser. Ikke overraskende angriber Susan George IMF og Valutafonden for ikke at ville stille betingelser om social lighed, adgang til uddannelse, sundhedsvæsen og andre sociale ydelser.

Susan George går ind for tilpas-

ningsprogrammer med et menneskeligt ansigt, som tager udtalt hensyn til de fattige. Hun er en stor tilhænger af den politiske dialog, men hun går ikke ind for frihandel. Hun mener, at de fattige lande for at overleve i den unfair internationale konkurrence har brug for handelsrestriktioner.

Angreb på USA

Den store synder i dette spil er ifølge forfatteren, USA, som hun beskylder for at føre lavintense konflikter i stedet for væbnede konflikter. De består i at isolere fjenden internt og eksternt, at udelukke ham fra det internationale selskab og dets bistand, at aflegitimere hans regering eller politiske indflydelse. Denne strategi gør det umuligt for et enkelt land at afvise at betale gælden.

Afvisning af gælden

Denne problemløsning tror forfatteren i det hele taget ikke på. Den vil bare gavne de styrer, som i høj grad er skyld i dens opståen og forøgelse. En annullering af gælden vil gøre skyldnerlandene til økonomiske pariaer. De vil ikke kunne opnå nye lån. Hun er specielt bange for, at en annullering af gælden vil være til størst gavn for eliten, som vil fortsætte sin hidtidige gældsskabende politik. Hun mener, der er 3 muligheder, man kan benytte over for gældsproblemerne:

- Accept af tingenes tilstand (med fortsat dominans af USA)
- Delvis eller total afvisning af gælden (fungerer kun, hvis alle skyldnerne er enige og nægter at betale mere end halvdelen eller nedskære renterne med mere end halvdelen.)
- En forhandlingsløsning.

George går selv ind for det, hun kalder den tredimensionelle løsning: gæld, udvikling og demokrati. Den grundlæggende idé bag denne løsning er, at landene får lov til at betale renter og hovedstol tilbage over en lang årrække i

Foto: Svalebladet

Susan George går ind for tilpasningsprogrammer med et menneskeligt ansigt, som tager udtalt hensyn til de fattige.

Fortsættes næste side

Foto: Mette Henriksen

Gør vi intet, lader vi udviklingen fortsætte på samme måde som hidtil, vil den nedadgående spiral, der består af undertrykkelse, uvidenhed, høj dødelighed, sygdom, fattigdom og krige, forværres og i sidste ende true resten af klodens velfærd.

lokal valuta, beregnet så der ikke opstår inflation. Deres betalinger godskrives nationale udviklingsfonde, hvis anvendelse afgøres af ægte repræsentanter for folket i samarbejde med statens repræsentanter. Den lokale valuta skal bruges i landet selv.

For kreditorerne vil en tredimensionel løsning være det samme som en annullering.

Hun tror på gælden som en metode til at udvikle demokrati. Hun forestiller sig, at private hjælpeorganisationer i Nord og Syd vil deltage i og sikre projektet.

Den kreative tilbagebetaling

Denne kan indeholde 2 aspekter 1) i form af kontanter 2) i form af naturalydelse. Hun foreslår en tidsplan for tilbagebetaling på en 20-25 år. Størrelsen af betalingen i lokal valuta skal baseres på en gensidigt aftalt andel af den indenlandske bruttonationalindkomst, beregnet ud fra et gennemsnit af f.eks. de 5 foregående år.

Efter forhandlinger med kreditorerne gennem en talsmand fra IMF eller Parisklubben (de rige lande) skal hvert land foretage regelmæssige indbetalinger til en national udviklingsfond.

Kreditorerne skal således forlange, at midlerne blev administreret sammen med ægte repræsentanter for det civile samfund. Landbefolkningen skulle repræsenteres i forhold til deres faktiske andel af befolkningen.

Kreditorerne kunne evt. overvåge den indledende proces med informering af befolkningen, samråd og valg af repræsentanter for at undgå risiko for korruption og valgsvindel.

Private organisationer skal deltage fuldt ud i denne proces både fra långiver- og låntagerside. Udviklingsfonden skal ikke kunne tilsidesættes af staten, som skal deltage i beslutningsprocessen og stille sin ekspertise til rådighed. Fonden skal financiere projekter og programmer besluttet i enighed med landdistrikterne som det pri-

mære mål. Forskellige grupper i samfundet skal kunne ansøge om penge til egne selvstyrende projekter hos fonden. Fonden skal også kunne give penge til revolverende kreditordninger, som kan udstede beskedne lån direkte til landmænd og andre små virksomhedsejere på landet (især jordløse og kvinder).

Hver indbetaling fra regeringerne til fonden vil udløse en tilsvarende reduktion af landets udlånsgeæld til IMF, de multilaterale udviklingsbanker og de nationale bilaterale kreditorer. En løbende dialog mellem långiver- og låntagerregeringer skal vurdere fremskridt og problemer. Kontrakterne skal indeholde bestemmelser om en retfærdig ledelse af udviklingsfondene og om vilkårene for at modsvare hvert skridt i retning af bedre resultater med tilsvarende hård valuta.

Naturalydelse

Dette område omhandler en masse tiltag til bevaring af naturen og til at sikre ordentligt drikkevand, redde sjældne planterarter og udvikle alternative energikilder. Herunder henregnes også udvikling og sikring af kulturelle værdier, ny som gammel viden. Disse naturalydelse anser hun som særligt vigtige for Afrika, som for det meste har kreditter fra offentlige kilder. De skal tillægges en økonomisk værdi ved forhandlinger mellem låntagere og givere. Gælden skal nedskrives med tilsvarende beløb, efterhånden som der gøres fremskridt i de forskellige programmer og projekter. Især landbrugssektoren skal støttes for at udrydde fattigdommen, genoprette miljøet og skaffe indkomstgivende aktiviteter for dem, der bor der.

Udover disse meget inspirerende ideer, som i høj grad kan varme en græsrod om hjertet, har forfatteren en lang række forslag til, hvordan gælden kan nedbringes, uden det går ud over

landenes kreditværdighed. Alt sammen meget sympatisk, men vil det overhovedet være muligt at overtale u-landenes regeringer og elite til at indføre en økonomisk politik, som vil true deres ellers så etablerede privilegier? Vil det overhovedet være muligt for en lang række fattige u-lande at spare op og bekæmpe en voldsom fattigdom, når vi ved, at sygdomme som AIDS, eboli og andre alvorlige sygdomme truer mennesker i den mest produktive alder. Når vi ved, at naturkatastrofer, borgerkrige og forurening synes at true enhver udvikling i retning af en sejr over fattigdom og undertrykkelse? Spørgsmålene synes overflodige. Gør vi intet, lader vi udviklingen fortsætte på samme måde som hidtil, vil den nedadgående spiral, der består af undertrykkelse, uvidenhed, høj dødelighed, sygdom, fattigdom og krige forværres og i sidste ende true resten af klodens velfærd.

Efter Susan George

Efter udgivelsen af Susan Georges bog har der i de sidste år vist sig tegn på en forståelse af, at fattigdomsbekæmpelsen må stå i centrum for den gældspolitik, i-landene fører over for de fattigste lande. På det nyligt afholdte årsmøde i 1999 har IMF og Verdensbanken tilsyneladende skiftet kurs og vil i fremtiden tage højde for kritikken af strukturtilpasningen. Fattigdomshandlingsplanerne skal indeholde præcise målsetninger for, hvordan fattigdommen i landet skal reduceres mod nogle på forhånd opstillede mål. Det ny er, at u-landenes regeringer selv skal udvikle programmerne med inddragelse af de nationale parlamenter og det civile samfund. De skal fortsat indeholde de traditionelle økonomiske krav om strukturtilpasning, også selvom de i sig selv øger fattigdommen. Og de skal godkendes af IMF og Verdensbanken.

IMF (International Monetary Fund) blev oprettet i 1944 med det formål at sikre et vel fungerende og åbent pengesystem på verdensplan. Næsten alle verdens lande er med. Hvert medlemsland indbetaler en kvote i forhold til deres andel i den internationale handel og får indflydelse efter deres andel. De rige industrinationer, især USA, har derfor den afgørende indflydelse. Skal et land låne mere end 25% af sin kvote, må det indgå en særlig aftale med IMF, som indeholder betingelser for, hvilken økonomisk politik, det skal føre. Disse betingelser går ofte under navnet strukturtilpasning."

Spot fra Gæld-et kvindeproblem? Fra emneserien U-landskvinden. Kvindernes U-landsudvalg 1991.

Gældslettelse - hånd i hånd med fattigdomsbekæmpelse

Af Åse Skov, medlem af KULUs handelsgruppe

Før Valutafondens årsmøde i Prag. FN's sociale topmøde i København marts 1995 skabte, bl. a. på dansk initiativ, opmærksomhed om det faktum, at en række meget fattige lande ikke kunne betale deres gæld.

På topmødet enedes man om, at multilaterale og bilaterale kreditorer måtte træde til. I 1996 iværksatte Verdensbanken og IMF (den internationale valutafond) et fælles gældslettesinitiativ HIPC (Heavily Indebted Poor Countries). HIPC - initiativet går ud på, at fattige og forgældede lande, der indfører økonomisk-politiske programmer aftalt med Verdensbanken og IMF, og med programmerne viser vilje til at bringe landet ind i en positiv udvikling, eftergives gæld. HIPC initiativet kunne anvendes overfor stærkt forgældede lande, der havde udvist evne og vilje til at gennemføre økonomiske og politiske reformer.

Betingelserne for at komme i betragtning var følgende: landet skulle være meget fattigt, med en indkomst pr. indbygger, der lå under 895 US dollar om året. Desuden skulle gælden være ikke-bæredygtig, d.v.s. at gælden i forhold til eksporten udgjorde mere end 150 % (eller gælden i forhold til de offentlige indtægter udgjorde mere end 250 %).

Viljen til at gennemføre økonomiske og politiske reformer skulle demonstreres ved at have et 3 årigt økonomisk politisk program aftalt mellem landet, IMF og Verdensbanken. Opfyldte landet disse betingelser fastlægges gældsletteringen af IMF og Verdensbanken.

I juni 1999 havde kun 4 lande fået udbetalt gældslettelse. Evalueringer af IMF's programmer for de fattigste lande anbefalede, at de fattigste lande skulle bruge flere ressourcer på at bekæmpe fattigdom.

Jubilee 2000

Kampagnen Jubilee 2000 og en række etablerede NGO'er fik med effektive grassrootsinitiativer til fordel for de fattige udviklingslande udvirket, at OECD's (Organisationen for økonomisk samarbejde og udvikling) udviklingskomite på forråsmødet i 1999 besluttede, at HIPC skulle udvides.

På G 8 mødet i Köln blev man enige om, at der skulle være forbindelse mellem reduktion af gældsudbyrds og gældsnedsettelse. Verdensbanken og IMF reviderede i en åben revision det hidtidige HIPC program. Revisionen omfat-

tede konsultationer af de fattige landes regeringer og NGO'er herunder kirkerne. I en række seminarer blev der set på hvordan sammenhængen mellem gældsreduktion og fattigdomsbekæmpelse kunne gøres operationel.

Indsats for at bekæmpe fattigdom

På Verdensbankens og IMF's årsmøde i Washington september 1999 blev det besluttet at iværksætte et udvidet gældslettesinitiativ, hvor gældslettelse kædes sammen med udviklingslandenes indsats for at bekæmpe fattigdom. Det udvidede initiativ består af 3 elementer:

- Større folkelig forankring af økonomisk-politiske programmer
- De økonomisk-politiske programmer skal forankres i fattigdomsstrategier
- Gældslettelse

De enkelte HIPC lande skal udarbejde et program for den økonomiske politik, der skal forbedre landets økonomiske situation. Bestræbelser på at sikre en bred folkelig forankring skal styrke "ejerskabet" og mulighederne for at realisere programmet.

Fattigdomsstrategierne skal udvikles af landene selv. Der skal ses på effekten af den samlede politik i forhold til at bringe de ringest stillede ud af fattigdom. Adgang til service indenfor sundhed og uddannelse skal være centrale elementer. Strategierne skal understøttes af makroøkonomisk politik, sektorpolitik og andre tiltag.

Løfter om bæredygtig udvikling

På årsmødet forelæ en liste på 7 punkter: "Løfter om bæredygtig udvikling", som er Verdensbankens og IMF's opsummering af det internationale samfunds dagsorden for bekæmpelse af fattigdom.

1. Reducere den ekstreme fattigdom. Antallet af personer, som lever i ekstrem fattigdom i udviklingslandene skal reduceres til det halve ved år 2015.
2. Bedre skoleuddannelse. Der skal være grundskoleuddannelse for alle - i alle lande - i 2015.
3. Øget lighed mellem kønne. Fremskridt med ligestilling mellem kønne skal ske ved at nedbringe kønsforskelle i grundskoleuddannelse.
4. Lavere børnedødelighed. Dødeligheden for spædbørn og børn under 5 år skal reduceres i hvert udviklingsland med tredjedele fra 1990 til 2015.

Foto: Mette Henriksen

Vil denne kvindes børnebørn få et bedre liv, end hun selv har haft?

5. Lavere moderdødelighed. Moderdødeligheden skal reduceres med to-trediedele mellem år 1990 og 2014.
6. Lægehjælp til gravide og spædbørn. Der skal være lokal adgang til lægehjælp for alle gravide og spædbørn ikke senere end 2005.
7. Værn om miljøet. Der skal være en national strategi for en bæredygtig udvikling i hvert land i 2005, så det sikres at det løbende tab af ressourcer opvejes af genopbygning af ressourcer på nationalt og globalt niveau.

(Verdensbankens og IMF's årsmøde i Washington D.C. september 1999).

Siden det nye gældslettesinitiativ blev iværksat i september 1999 har 3 HIPC lande fået mere gældslettelse og yderligere 2 HIPC lande ville få gældslettelse. IMF og Verdensbanken forventer, at yderligere 16 lande vil kunne komme i betragtning til HIPC - initiativet inden udgangen af år 2000

Erklæring fra Prag

Fra Valutafondens og Verdensbankens årsmøder i Prag blev der udsendt en erklæring fra Valutafondens bestyrelse. "Communiqué of the International Monetary and Financial Committee of the Board of Governors of the International Monetary Fund" dateret 24 september 2000.

I 3 punkter: nr 12, 13 og 14 under titlen "The poverty Reduction and Growth Facility" - (PRGF) and

"The enhanced initiative for Heavily indebted Poor Countries" - (HIPC) behandles fattigdomsreduktionen og gældslettelsen.

Pkt. 12 handler om de faktorer, der skal til for at bekæmpe fattigdommen og give bæredygtig vækst. IMF har en rolle at spille i de fattige lande. Gennembruddet i kampen kommer kun, hvis de fattige lande, støttet af det internationale samfund, er med til at bygge fundamentet i kampen. Makroøkonomisk stabilitet og strukturelle reformer vil skabe betingelserne for private investeringer og give landene adgang til internationale kapitalmarkeder. International handel er en kritisk faktor. Udviklingslandene skal fremme investeringer i menneskelige ressourcer ved at fremme sundheds- og uddannelsesprogrammer.

Pkt 13. PRGF er den væsentlige ramme som med assistance fra Verdensbanken skal give støtte til de fattige landes egne vækststrategier og støtte HIPC gældslettelsen overført til reduktion af fattigdommen.

I Pkt 14 godkendes rapporterne om fremskridt på HIPC initiativet og Poverty reduction strategipapirerne (PRSP) og fremskridtene i de enkelte udviklingslandes strategier for reduktion af fattigdommen hilses velkommen. Der udtrykkes tilfredshed med fremskridtene i implementeringen af det udvidede HIPC initiativ og i IMF's og verdensbankens forpligtigelse til at gøre alt, hvad der er muligt for at bringe 20 fattige udviklingslande frem til "Decision point" inden

udgangen af 2000 for at sikre at gældslettelsen er fulgt op af en forpligtigelse til vækst og reduktion af fattigdommen. De stigende oliepriser kan nødvendiggøre fleksibilitet. IMF vil støtte med teknisk bistand. Komiteen opfordrer medlemmerne af IMF til at finansiere HIPC initiativet og PRGF fuldt ud så snart som muligt.

Resultater af HIPC initiativer nu og budgetteret fremskridt

gældslettelse. På dette punkt begynder det internationale samfund at reducere de skyldige afdrag. På samme tidspunkt forpligter man sig til omfattende gældsreduktion, når skyldnerlandet har introduceret politikker egnet til at sikre at beløbene frigivet af gældslettelsen bliver effektivt anvendt til reduktion af fattigdom.

Nogle observatører stiller spørgsmålet om, hvorvidt der er en tilstrækkelig gældslettelse under HIPC programmet til at sikre et meningsfuldt bidrag til reduktion af fattigdommen. IMF og Verdensbanken vil samle relevant information hver gang et land når "Decision point". Med et stigende antal lande vil der blive tilstrækkelige antal data til nogle generelle observationer.

På papiret er intentionerne om at lade gældslettelsen gå hånd i hånd med bekæmpelse af fattigdommen meget klare og synlige. Det bliver NGOernes opgave i samarbejde med partnere i SYD og på grundlag af de nævnte observationer at følge udviklingen for i både Syd og Nord at vedblive med at være fortalere for at bekæmpe fattigdommen.

Sådan blev u-landenes gæld til:

“Grundstenen til u-landenes gældskrise blev lagt med oliekrisen i 1973. Prisen på olie steg, og fortjenesten på salget af den blev sat i Vestens banker. Her kunne u-landene nu låne på gode vilkår og købe til gengæld dyre varer, som blev importeret fra Vesten. Inflation gjorde renterne lave og fik u-landene til at tage endnu flere lån.

Fra 1982-92 voksede u-landenes gæld således fra knap 600 mia. kroner til næsten 5.000 mia. Ofte gik pengene til diktatorer, som kanaliserede dem videre til private konti rundt i verden. Blandt andet tilranede diktatoren Mobutu Sese Seko sig selv en milliard formue i udlandet under sine 32 år ved magten i det tidligere Zaire. Samtidig gældsatte han landet for næsten 100 mia. kroner til udlandet. I slutningen af 1970'erne betød nye politiske vinde, at inflationen skulle bekæmpes.

Især begyndte regeringerne i USA og Storbritannien at holde igen på offentlige udgifter og investeringer. Det betød faldende aktivitet på verdensmarkedet og dermed stigende renter. Eksporten fra u-landene faldt sammen med priserne. Det blev svært at afdrage på eksisterende lån og optage nye lån til udvikling. U-landenes gæld begyndte at vokse hurtigere end deres nationalindkomst. Udviklingen begyndte at blive præget af stagnation, især i de afrikanske lande syd for Sahara. Idag har hver eneste person i de fattigste lande i verden en gæld på 2.500 kroner. De fleste har en gennemsnitlig årsindkomst på under 4.600 kroner.”

“Hvert år betaler u-landene tre gange mere i afdrag på lån til Vesten end de modtager i bistand. Værst ser det ud i Afrika, som har en gæld på 2450 mia. kroner og hvert år må bruge fire gange mere på at afdrage på gælden, end der bruges på sundhed.”

Spots fra Kristeligt Dagblad 15/5-99

Lån og Spar - to interviews med kvinder fra Tamil Nadu

Af Lone Eskesen

Nedenstående interviews med repræsentanter for de to græsrodsorganisationer VCDS (Village Community Development Society) og BIRDS (Basic Integrated Rural Development Society) blev til på en studietur rundt i Tamil Nadu i Sydindien fra 4/11-22/11-2000.

Vi var en gruppe på 6 aktive medlemmer af Svalerne, som ved hjælp af vore besøg hos nogle af foreningens samarbejdspartnere, med egne øjne ønskede at konstatere, hvad vore anstrengelser og penge kan udvirke i dette fattige land, hvor kastesystemet stadigvæk udgør en uoverstigelig barriere for de fleste kasteløse indere.

VCDS

Dette gælder ikke mindst i landsbyerne, som er delt op i et kvarter for de højere kaster og et kvarter for de kasteløse med hver sin brønd, så man undgår, at de to parter drikker af det samme vand og indånder den samme luft. Fæles for de besøgte organisationer, som foruden VCDS og BIRDS også omfattede IID (Indian Institute of Development) samt WWPM (Working Womens Protection Movement), var, at de alle opererede med opsparings- og låneprogrammer for at redde kvinderne og dermed familierne ud af de private pengeudlåneres klør. Et andet formål med disse ordninger er at selvstændiggøre kvinderne og styrke dem i deres kamp for en bedre fremtid og et menneskeværdigt liv. Programmerne henvender sig udelukkende til landsbyernes kvinder, som er de mest stabile, både når det drejer sig om at spare og at betale lånene tilbage. Mændene er langt mindre troværdige på disse områder, da de ofte drikker de opsparede eller lånte penge op og på den måde ikke er i stand til at tilbagebetale gælden. Kvinderne udgør således i mere end en forstand familiernes ryggrad.

Det første interview fandt sted i VCDS gamle træningscenter lidt uden for landsbyen Karasanor, hvor besøgsgruppen boede i 4 dage og blev vist rundt og præsenteret for de projekter i områdets landsbyer, som organisationen står for. Midlerne til gennemførelse af projekterne kommer dels fra Svalerne og dels fra Emmaus International, som de er medlem af. Træningscentret består af en lille bygning med undervisningslokale og 2 rum til opbevaring af forråd. Denne del af centret har Svalerne

ydte bidrag til. Går man gennem haven, kommer man til en større bygning i to etager med flere undervisningslokaler, soverum (man sover på gulvet, der er i det hele taget ingen møbler) og nogle primitive vaske- og toiletfaciliteter. På samme grund er der et hus til personalet og på en tilstødende grund, også ejet af VCDS, er der opført en bygning, som med tiden skal bruges som ramme for en håndværksmæssig uddannelse af drenge. Men regeringen har endnu ikke givet grønt lys.

Jeg (intervieweren) og de to dalitkvinder fra VCDS, som jeg har fået lov til at interviewe, sidder ude på terrassen foran det lille forreste hus i centret. De to kvinder organiserer selvhjælpsgrupper i deres landsbyer. De kaldes animatorer. De er involveret i bevidstgørende programmer, der bekæmper undertrykkelse af kvinder og grusomheder mod dem, ulighed i familierne, fysisk vold og seksuelt misbrug. De er de kasteløse kvinders talsmænd. De organiserer, hvad de kalder non formal education, altså uden for det officielle uddannelsessystem. De ønsker at arbejde politisk i landsbyerne, at blive valgt til poster i politisk sammenhæng.

Som tolk fungerer Bramin, sociologistuderende og søn af organisationens ledere. Mr Martine og hans kone Kousalya, som en del svaler har hørt om eller modt på deres besøg i København. Bramin har taget et år fri fra studierne for at kunne hjælpe sin far og kan således bistå besøgsgruppen på forskellig vis bla. ved at fungere som tolk fra tamilsk til engelsk. De to dalitkvinder er Anbiga fra landsbyen Kilsiviri og Andal fra Siruvadi. De er begge animatorer i VCDS og organiserer de uofficielle selvhjælpsgrupper og uddannelsen af kvinder og børn. Regeringen har et program med dette formål. Dets navn er DOCRA.

“Hvilke lånemuligheder har I i jeres landsby?”

“Der er forskel på mænds og kvinders lønninger, når de arbejder i markerne. Kvinderne tjener 15-20 rupees og mændene 50. For kvinderne findes der et lånesystem, der kaldes Thandal, som ydes af en privatperson til en meget høj rente. Et lån på 100 rupees koster i rente 25 rupees om ugen (100 rupees svarer til 22 danske kroner). Dette er et ulovligt system, som kører i landsbyerne. Derfor organiserede kvinderne grupper på 30. Hver af dem sparer 50 rupees om ugen. Pengene

tilhører gruppen, som kan låne dem ud til kvinderne. Denne ordning startede i 1986. Det startede med 2 rupees om måneden, så 5 osv. For hele den opsparede sum kunne grupperne købe nyttige materialer og redskaber til kvinderne, som de kunne bruge i huset.”

“Hvilke betingelser gælder for at optage lån?”

“Man kan optage lån til en meget lav rente. F. eks kan man låne 100 rupees med 5 rupees i rente. Dette bliver vedtaget af gruppen selv, ikke af animatorerne, som kun organiserer grupperne men ikke træffer beslutninger for dem. Hvis en gruppe ikke kan blive enige om lånebetingelserne, må de forhandle sig til rette og indgå kompromisser.

Før et lån bliver bevilget, bliver der fastsat en dag til tilbagebetaling af beløbet plus renter. Man taler om en måned (30 dage fra nymåne til nymåne). Landsbyen har ingen kalender. Det lånte beløb skal betales tilbage, fordi der altid er nogle andre, der skal have lån. Skyldnerne bliver udsat for pres om at betale lånet tilbage. Man bliver ved med at opfordre dem til at betale tilbage.

DOCRA programmet giver 1000 rupees til en gruppe på 15. Alle kan få 1000 rupees, så de kan tjene penge selv, ved masala-industrier f. eks. De kan købe råmaterialer, sælge produktet, tjene penge og betale lånet tilbage til banken.”

“Sætter selvhjælpsgrupperne penge i banken?”

“Nej, det gør de ikke. Man giver pengene til andre, som behøver dem. De cirkulerer på den måde i gruppen. Renten bliver beregnet en gang om året. Også den går i cirkulation.”

“Hvem kan låne penge hos selvhjælpsgrupperne?”

“Kun kvinderne kan låne penge der. De mænd, der låner penge, drikker dem op. De er fortrukne og betaler ikke lånet tilbage. Mændene låner penge i banken, men da de ikke betaler dem tilbage, foretrækker banken at låne dem til kvinderne. DOCRA systemet har stor succes angående de små opsparingsprogrammer.”

“Fortæl mig, hvad VCDS opsparingsprogrammer går ud på?”

“VCDS har et opsparingsprogram. For hver gang en kvinde sparer 1000 rupees, giver VCDS hende 200 rupees. Det er VCDS den eneste organisation, der gør. De 200 rupees er ydelser fra diverse

Foto: Svalerbladet

NGO lederen Kousalya fra VCDS er en stærk viljesbetonet kvinde, der i mange år sammen med sin mand har arbejdet utrætteligt på at lære de kasteløse kvinder at være selvhjulpne - blandt andet ved at spare op.

internationale organisationer som Svalerne og Emmausbevægelsen. For øjeblikket diskuterer man, om kvinderne i opsparingsgruppen skal kunne låne penge til f. eks at købe deres egen ko eller får, som de så kan sælge med henblik på at tjene deres egne penge.

Derefter skulle de være ude af opsparingsordningen. VCDS formål med opsparings- og låneordningen er at få kvinderne ud af hjemmene, at gøre dem stærke og uafhængige.

“Hvordan sparede kvinderne op før i tiden?”

“Kvinder har altid sparet op. Mændene fandt de opsparede penge i hjemmet og drak dem op. Så afleverede kvinderne sparepengene til mere velstillede familier, så de kunne tage vare på dem, men de nægtede at levere pengene tilbage. Idag har kvinderne gode opsparingsmuligheder. I dette område (Tamil Nadu) er der masser af fabrikker, hvor kvinderne kan tjene 50 rupees om dagen og på den måde spare penge. Det drejer sig f. eks om stenhuggerarbejde. VCDS samarbejder desuden med regeringen om et låneprogram.”

“Kender I selv til nogle barske lånehistorier?”

“En mand lånte nogle få tusinde rupees af en privat pengeudlåner til en meget høj rente. Han var ikke istand til at betale pengene tilbage, hvorfor han tog gift og døde fra kone og børn. Enken sparede imidlertid 1000 rupees sammen, betalte ægtefællens gæld og sparer stadig sammen.”

“Hvordan er kvindernes økonomiske situation idag?”

“Kvindernes økonomiske situation er god. De er uafhængige af mændene, med mindre de ønsker at købe f. eks en ko eller en ged. De er selvhjulpne.”

På dette tidspunkt bryder Ramesh, en af organisationens unge mandlige medarbejdere, ind i samtalen:

“Efter at selvhjælpsgrupperne blev etableret, er kvinderne blevet selvstændige og istand til at foretage sig eller købe, hvad de ønsker til deres familier. Før var det manden, der bestemte. Han tjente pengene. Idag gør kvinderne, hvad de selv vil. De kan nu arve og eje ejendomme i deres eget navn. Det gælder dog kun for de kasteløse kvinder!”

BIRDS

Det andet interview med kvinder fra BIRDS fandt sted få dage senere. Det fandt sted i landsbyen Vedasandur, hvor BIRDS nye træningscenter ligger, ikke langt fra byen Dindigul. Til stede var, udover undertegnede, lederne af institutionen mr Kalemuthu og mrs. Selverani og tolken mr. Shiva, en gammel bekendt af Svalerne. Han har en fortid i en anden af vore samarbejdsorganisationer, KEDS. Desuden to ledende sangammedlemmer mrs Anjalai og mrs Polarie Ammal. Emnet for interviewet er også denne gang: låne-opsparings- og i sammenhæng hermed gældspolitik i organisationen. Første del af interviewet foregår med de to ledende sangammedlemmer.

“Hvem kan opnå lån i en sangam?” (sangam betyder fællesskab - dvs. en gruppe.)

“Man giver toprioritering til uddannelsesformål. Fattige elever kan opnå støtte til skolegangen, dog kun som lån. Handicappede er også højt prioriterede. De kan opnå støtte før andre kvinder, hvis de f. eks ønsker at sælge grønsager. Fattige kvinder kan få hjælp til at starte en indkomstkabende virksomhed. Arbejdsløse kvinder kan ikke få lån. Man skal have arbejde for at være i en sangam.”

er 3 i hver sangam. Sangammens penge står i en kommerciel bank. Der er kun 100 rupees til uforudsete udgifter. Lånene skal betales tilbage med 2% renter for gifte og 1% for enlige. En kvinde kan også få lån til at købe en ko. Der er desuden mulighed for, at den ene landsby kan yde lån til den anden.”

“Hvad gør man, hvis en kvinde har optaget lån til at købe en ko for og koen så går hen og dør?”

“I banken kan man blive guidet hen til den afdeling, hvor det nationale forsikringselskab holder til. Præmierne er dyre. Har kvinden, hvis ko er død, ingen forsikring, skal 15% af lånet betales tilbage.”

“Hvad har låneordningen betydet for kvinderne?”

“Den har betydet, at de føler sig mere frie i forhold til deres mand.”

Dermed er denne del af interviewet slut. Kvinderne har en lang vej hjem og flere af dem er desuden involveret i planlægningen af landsbybesøg, som gruppen fra Svalerne vil aflægge samme aften. Den næste samtale foregår derfor med to af institutionen BIRDS ledere.

“Hvad er baggrunden for låneprogrammerne?”

“For Svalerne kom ind i billedet, havde vi sangammer for både kasteløse og ikke kasteløse. Disse sangammer får stadig støtte fra regeringen. Det økonomiske program skal hæve de fattiges levestandard. Men det sker ikke. Der-

for har de kasteløse oprettet deres eget lånesystem. Det gør folk ansvarlige. Folket får del i renterne. Deres liv bliver styrket af det nye system. Før i tiden havde man de private udlånere med de meget høje renter, når sæsonarbejdsledigheden satte ind.”

“Er der andre økonomiske kilder end Svalerne og regeringens støtteprogram?”

“Der er stadig Økumenisk Kristelig Fond.”

“Kan I til slut fortælle mig en historie om privat långivning?”

“I en landsby ved navn Vyvas Puram boede en kvinde, der hed Mumiamal. Hun havde en ældre bror, som havde en lille butik. Han optog et lån på 1500 rupees til en meget høj rente hos en privat pengeudlåner. Hver uge skulle der betales 150 rupees i rente. Broderen kunne ikke betale pengene. Efter et par måneder havde han betalt 6000 rupees udelukkende i rente.

Pengeudlåneren skaffede ham en masse problemer for at få den nominelle sum tilbage. Derfor flyttede broderen til en anden by. Her fik pengeudlåneren fat i ham og skældte ham ud med sprogets værste glosor. Desuden låste han hans hus på, tog nøglen og sagde: “Se på mig, Hvis du betaler pengene tilbage, vil jeg give dig nøglen tilbage.” Dette blev rapporteret til den lokale sangam, som gav ham støtte til at betale pengene tilbage.” Med denne opløftende historie sluttede samtalen.

Undertegnede ønsker:

at tegne abonnement på Svalebladet (20 kr. for ét nummer)

at blive medlem af Svalerne (180 kr. om året /60 kr. om året for arbejdsløse, studerende og pensionister)

at få tilsendt yderligere materiale

Pengene er afsendt/vil blive afsendt
 pr. giro (giro 8 00 17 74) pr. check

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./By: _____

Telefonnr. _____

Strukturtilpasningsprogrammer - et uløseligt dilemma?

Denne artikel giver et eksempel på den seneste udvikling på dette vanskelige område og viser, at der stadigvæk er meget lang vej igen, før vi ser en løsning på de fattige landes gældsproblemer, som både er økonomisk, politisk og menneskeligt acceptabel.

Foto: Mette Henningsen

Der er stadigvæk meget lang vej igen, før vi ser en løsning på de fattige landes gældsproblemer, som både er økonomisk, politisk og menneskeligt acceptabel.

Af Lone Eskesen

Eksemplet Mozambique

Dette land gennemgik alle de krævede strukturtilpasningsprogrammer. Trods en stærk økonomisk vækst siden 1992 er der ikke sket den store udvikling inden for områder som forventet levetid, sundhed og analfabetisme. Lars Koch fra Jubelee 2000 kampagnen nævner i sin artikel fra Information 23/11-99 eksemplet med Cashew-nødde-industrien, der engang havde 10.000 ansatte og jobs til bønderne. I 1995 tvang Verdensbanken som en del af strukturtilpasningen regeringen til at fjerne eksportafgiften på uforarbejdede nødder. Fjernelse af import- og eksportafgifter er en fast del af strukturtilpasningsprogrammerne, da disse afgifter lægger en dæmper på den fri

handel med varer. Resultatet: 80% af fabrikkerne i Mozambique er lukkede. De uforarbejdede Cashew-nødder blev eksporteret til Indien og håndpillet billigere af indiske børn og kvinder. Det har vist sig, at Indien støtter forarbejdningen af nødderne. Nu har parlamentet i Mozambique vedtaget at genindføre en eksportafgift på 20-22% på uforarbejdede nødder.

Kölnaftalen

Netop denne ulyksalige strukturaf-tale, som Verdensbanken tvang Mozambique og andre fattige lande til at efterleve, blev ændret ved Kölnmødet i juni 1999. Der blev truffet en aftale, ifølge hvilken 33 lande blev øremærket til en bedre gældsordning. Istedet for at skulle opfylde IMF's programmer i en 6årig periode vil de allerede få

støtte efter 3 år. Derudover har kreditorerne sænket tærsklen for et bæredygtigt forhold mellem gæld og eksport fra 200-250% til 150%. Det vil sige, at den samlede gæld ikke må udgøre mere end 150% af de årlige eksportindtægter. For at få del i gældslettelsen skal landet have en ikke-bæredygtig gæld. Det vil sige, at landet ikke kan føre en økonomisk udvikling videre uden at skulle optage flere lån eller skulle ud i flere gældsomlægninger.

Ifølge Kevin Watkins, rådgiver i den internationale u-landsorganisation, Oxfam, er initiativet langt fra vidtrækkende nok. I gennemsnit vil de gældsplagede lande stadig overføre mere end 1/5 af de begrænsede indtægter til kreditorer i de rige lande. Som eksempel på dette nævner også han Mozambique, der skal spare 20 millioner

dollars af renter og afdrag på omkring 98 millioner om året. Den dårlige nyhed er, at landet fortsat skal overføre 75 millioner dollars til udenlandske kreditorer mere end det sammenlagt bruger på elementær sundhedsforsorg og grundskoleundervisning.

På samme måde vil Burkina Fassos renter og afdrag falde med over 1/3 til 30 millioner dollars. Det er mindre end de årlige lønudgifter for foldeklubben Manchester United, men mere end Burkina Faso bruger på elementær sundhedsforsorg, vand og kloakering. I et land, hvor under halvdelen af børnene er vaccine-

ret, og hvor 70% mangler adgang til rent vand.

De folkevalgte og græsroddernes rolle

Det er næppe heldigt, at IMF skal kontrollere, om de fattige lande overholder strukturtilpasningsprogrammerne. Som andre NGOere vil jeg hævde, at man må sikre, at gældslettelsen virkelig bliver til gavn for de fattige. Til det formål kunne man, som Susan George (se artiklen "Hvordan startede gældskrisen og hvor går den hen?", red.) har foreslået, anvende folkevalgte repræsentanter og diverse inden- og udenlandske græsrodsorganisationer.

Adresser

www.svalerne.dk

KØBENHAVN

Svalerne, Østerbrogade 49,
2100 København Ø
Tlf. 35 26 17 47,
giro 8 00 17 74.

FREDERIKSBERG

v/ Hugo Bloch
Gammel Kongevej 172a, 4.tv.
1850 Frederiksberg C

ÅRHUS

Svalerne, Rosengade 24, 1. o.g.,
8000 Århus C
Tlf. 86 12 97 01,
giro 228-1880

ODENSE

Svalerne, Rugårdsvej 101,
5000 Odense C
Tlf. 66 14 59 00,
giro 1 18 67 13

RØNNE

Elsebeth Christiansen,
Møllegade 88, 3700 Rønne
Tlf. 53 95 77 15

Butikker

KØBENHAVN

Genbrug og ulandsbutik,
Østerbrogade 49, 2100 København Ø
Tlf. 35 42 16 47

Svalernes Loppemarked

Nattergalevej 6, 2400 København NV
Tlf. 35 86 47 78

ÅRHUS

Bazaren - ulandsbutik
Guldsmedgade 8 A, 8000 Århus C
Tlf. 86 18 51 11

ODENSE

Genbrugsbutik
Rugårdsvej 101, 5000 Odense C
Giro 218-6713. Tlf. 66 14 59 00

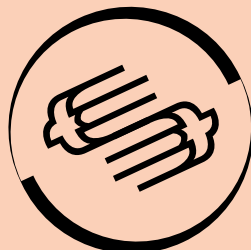
Butik Salaam - ulandsbutik

Østre Stationsvej 42, 1.
5000 Odense C. Tlf. 66 13 00 45

FREDERICIA

Genbrugsbutik
Prinsessegade 61, 7000 Fredericia
Tlf. 75 91 14 84

Frankeres
som brev

U-landsforeningen Svalerne

Østerbrogade 49
2100 København Ø